

Pantxoa Etchegoin

2005: sormenaren urtea iparraldean

Euskal nortasuna hizkuntzan oinarritua da, baitezpada euskarak baitu egunero gure kontzientzia hazten eta kultura barnetik biziartzten.

Euskal kultur erakundeak hizkuntzaren aldeko ekintza andana bat bultzatu du azken urte hauetan, hala nola itzulpengintzan, edo leku publiko batzuetan (Baionako ospitalean, BAB2 komertzio zentroan, liburutegi-mediateketan...).

Baina hori egin du, oroz gainetik ez zegoelako bertze antolamendu publikorik horren bultzatzeko, eta argi da egitura gabezia handi baten ondorioa zela.

2005 urtea garrantzitsua izan da, Euskararen Erakunde Publikoa (EEP) sortua izan baita hizkuntza politikaren bidean ezartzeko, nola erakaskuntzan, hala euskararen erabilpenean zerbitzu publikoetan. Ondorioz, hemendik goiti, gure eginkizuna gehiago zuzendua izanen zaie euskal kulturgintzaren sail desberdinei.

Martxoan Donapaleun egin zen gure Biltzar Nagusian, hitzarmen bat izenpetua izan da, bi erakundeen eginbeharrak ongi finkatzeko, eta elkarlanak ere asmatzeko, egitasmoak eramaterakoan, loturak eginez hizkuntzaren eta kulturaren atean.

Eiki, euskalgintza ez da bakarrik kulturaren mugatzen. Baina egitura aldetik biak bereiztea begi onez ikus badaiteke ere, eguneroko errealitateak erakustera ematen du biak osagai direla, gorputza eta bihotza diren bezala. Adibide bezala, Baionako ospitalearekin hitzarmen bat badaukagu, euskara begi-bistan ezartzeko iragarkietan, mediku zerbitzuetan, baina horri datxekiola, zuzendaritzak euskal kulturaren oinarrituak diren ekintzak ere nahi ditu, hala nola pe-

diatrian, zahar etxeetan. Eta kasu horretan, euskal kultura ekintzak hizkuntzaren aldeko xedeen lagungarri dira.

Egoera hori kontuan hartuz, Euskal kultur erakundeak euskal kulturaren biziarazteko ekintzak alhan ezarriko ditu; bertzeak bertze espazio berrietan eta publiko zabal bati eskainiak izanen dira, BatekMila programa zabalaren helburu nagusiak obratuz ahal den neurrian.

Atzokoa biharkoan...

Urte nahiko aberatsa izan da sorkuntza mailan, oroz gainetik euskal antzerkiarentzat.

Lehenik, aipatu nahi nuke *Beltzeria* antzerkia, Antton Lukuk idatzi eta Hiru Puntu konpainiak eskaini duena hamalau aldiz (hamaika iparraldean eta hiru hegoaldean).

Antzezlan hau *Tobera* trilogiaren bigarren zatia zen, eta publiko kopuru mugatu baten aitzinean emateko asmatua izan zen, espazio goxo eta bero batean, kabaret modura.

Antzerki politikoa da, zentzu irekian, eta euskara (eta haren etorkizuna) da obra honen bihotza. Baina azpimarra nezake ere arte desberdinen topaketa obra honetan, bereziki kantuak eta bertsoak gurutzatzen baitira antzerki jokoarekin batera. Publikoaren erdian, obra sakona eskaini digute antzerkilariek!

Baliatzen naiz pasarte honetaz goresteko Antton Lukuk eramaten duen lan handia euskal antzerki munduan. Idazle joria izateaz gain, beti gogoan dauka antzerkirako tirriaren helaraztea gazteei. Badu urte andana bat Donibane Garaziko lizeoan euskal antzerki batzuk apailatzen dituela, aurtan egin duen bezala *Tentazioak* eta *Eroak* antzezlanekin. Ekimen ederra da, gazteek euskara bizi dezaten adierazpen artistikoen bitartez, eta haien baitan, ikusgarrietara joateko nahikundea sor dadin.

Beste ikusgarri batek ukan du aipamen udazkenean: *Kaukasiar kreazko borobila* ekoiztu du euskaraz Miarritzeko Théâtre des Chimères antzerki taldeak, Jean-Marie Broucaret zuzendari zutelarik.

Bertolt Brechten *Le cercle de craie caucasien* antzezlan hau nortasunari eta lurraren atxikimenduari buruzko go-goeta bat da.

Lurra norena da? Ohiturak zaintzen dituen jabearena ala aurrerapena ekarriz lurrari fruituak emanarazi nahi dizkionarena? *Le cercle de craie caucasien* euskaratuz, Itxaro Bordaren itzulpenarekin, Brechten obraren gaiak beste dimentsio bat hartzen du.

Euskal Herriko, Espainiako, Afrikako eta Kubako hogeita bat antzerkilarik eta musikaririk parte hartzen dute abentura eder horretan. Kultura nahasketa horrek oraino indar gehiago ematen dio ikusgarriaren problematikari. Halaber, euskaldunak ez diren jokalarik gehienek euskarazko testua ikasi behar ukan dute, eta hori bera ere miragarria da.

Azkenik, Euskal kultur erakundeak bideratu du *Batek-mila* ikusgarria, hau programa zabalago batean sartzen dena.

Ikusgari honetan, euskal kondairak antzerkiratuak izan dira Théâtre du Rivage taldearen eskutik, eta zubiak eginak izan dira Beñat Achiary kantariarekin, Ballet Biarritz Junior-ko dantzariarekin, Gaël Domenger koreografoaren eskutik eta Laurent Martin konpositorearen musika sorkuntzan oinarriturik, ahantzi gabe Pascal Sangla, antzerkirako musika egilea.

Ikusgari honetan, desafio andana bat bazen, eta horien artean, antzerkia euskaraz ematea, baina edarazko ulermen gako batzuekin. Zergatik hori? Bereziki iparraldeko errealitatea ikusiz (jendetzaren % 75 ez da euskaraduna), baitezpadakoa da gogoetaren eramatea, eta esperientzia batzuen egitea, publiko zabalari euskal kulturaren ezagutaraztea, eta ahalaz maitaraztea.

Ikusgari honek eztabaida sortu du eta hainbat hobe! Artistikoa oro har, ederra eta berritzailea izan da; baina horik aparte, erronka batzuk (ez denak bistan dena) irabazi ditugu: bakoitzak beretik egitasmo komun batera bildu dira artistak; euskal kultura kasik batera ezagutzen ez zuen antzerki talde profesional batek (Théâtre du Rivage) lan egin du euskal antzerkilariekin, gehienak hegoaldekoak,

eta nahitaez, euskal publikotik aparteko jende berriak erakari ditugu ikusgarrira. Azken erronka, eta ez gutiena: egitasmo horren inguruan, iparraldeko kultura egitura handienak (Ballet Biarritz/Dantzaz, Conservatoire National de Région, Scène Nationale) elkartu dira, norberak ekartzen zuela bere esperientziaren fruitua.

Bestalde, dantza alorrean, aipatu nahi dut *Kutx ala pil* k reazioa, Claude Iruretagoiena eta Catherine Arçanuthurry korreografoen zuzendaritzapean emana izan dena, lehen aldikoz Miarritzeko Maitaldia festibalean. Zuberoako maskaradetatik abiatu, konpainiak uztartu ditu ohizko dantza, kantu eta musika, era garaikide batean.

Oro har, sorkuntza horiek guziek erakustera ematen dute euskal kulturaren berritzeko nahia, bakoitzak bere gisara, eta opa dut bertze horrelako anitz obra dadin ondoko hilabete eta urteetan.

Euskara jalgi hadi mundura...

BatekMila programaren barnean, Euskal kultur erakundeak euskal kulturaren internet ataria (www.eke.org) sortu du, guretzat baitezpadakoa baita euskara eta euskal kultura sar daitezen komunikaziorako euskarri berri horietan, munduan gaindi hedatuak izateko gisan.

Egitasmo horren bidez, Informazio eta Komunikazio Teknologietan oinarrituriko zerbitzu multzo bat eskaintzen da lau hizkuntzatan (euskaraz, frantsesez, ingelesez, gaztelaniaz).

Besteak beste, webgune horrek euskal kulturaren agenda bat argitaratzen du, Euskal Herriko arteari, hizkuntzari eta ondareari buruzko informazio trinkoak, bai eta tokiko elkarteen eta artisten aurkezpen xehea (datu-basea) ere. Bestalde, atariak extranet-intranet dimentsio bat badauka, beren egoitza edozein lurraldetan izanik ere, Euskal Herriko kultura elkarrekin barne komunikazio eraginkoragoa ukan dezaten. Ondorioz, Euskal kultur erakundeak hautu teknologiko egokiak egin ditu, tresna erabilerraza izan dadin baliatzaileentzat eta kultura aktoreentzat.

Iparraldeko jendeak zer nahi du?

Kultura politika baten eraikitzeko, garrantzitsua da jakitea, besteak beste, jendeak zer igurikatzen duen kultura mailan, eta zer atxikimendu daukan gure kasuan euskal nortasunarekin.

BatekMila programa daukagula eta, inkesta zabala egin dugu, nola iparraldean, hala hegoaldean, Eusko Ikaskuntzaren partaidetzarekin.

Inkestak lau gai nagusi jorratu ditu: lurraldea, nortasuna, hizkuntza, kultura.

Orotara 4.000 jende baino gehiago galdetuak izan dira, haietatik 1.600 Ipar Euskal Herrian. Lehen aldia da hainbeste arlo hunkitzen dituen inkesta bat antolatua dela Euskal Herriko eskualde guzietan. Hurbilpen kuantitatiboa (galdesortak) eta kualitatiboa (buruz buruko elkarrizketak, eztabaida taldeak) bateratuak izan dira.

Ideologiaren aldetik, zazpi herrialdeek dute Euskal Herria hobekienik definitzen. Baina praktikan harreman haustura bat badago Iparraldearen eta Hegoaldearen artean. Dena dela, jende gehienentzat erreferentziatzko lurraldea bere udalerria da eta dagoen lurralde administratiboa.

Iparraldean, euskal nortasunaren ezaugarri nagusiak dira sorlekua eta euskara; aldiz, Hegoaldean, euskal herri-tar izateko nahia, herrian bizitzeko eta lan egiteko aukera.

Nortasun sentimenduak oso desberdinak dira lurralde batetik bestera, baina oro har, iparraldeko jendetzaren gehiena (% 53) lehenik frantses sentitzen da, euskaldun-frantsesek % 24 osatzen dute, eta bereziki euskaldun sentitzen dena % 16 da.

Anitzek nahi dute hurrek euskara ikas dezaten eta jatorrizko euskal izenak atxiki ditzagun.

Euskararen alde bada maitasun oldarra, baina hori eguneroko erabilerari buruz norabidetu behar da.

Kultura ikurraren eta errealitatearen mugan dago. Euskal kultura aipatzen dutenentzat aipagai nagusiak dira euskara, kantua, dantza, pilota, ohiturak. Halere ohizko praktikan euskarak ez dauka lehentasuna, baina bai zinemak, kontzertuek, dantzak, erakustokiek.

Antzerkia, bertsolaritza eta literatura ez dira hain erakargarriak jende askorentzat, euskara dakitenak barne. Bereziki irakurketak badu sostengu eraginkor baten beharra.

Hona hemen Euskal Herriaren argazki aberats bat, denbora berean berezia eta anitza.

Hitz batez, gauza guztiak bilakaeran daude: lurraldearen kontzeptua, hizkuntza eta kultura adierazpenak eta bereziki nortasunaren sentimendua. Hain segur, horra zergatik laginaren gehiengo handiak ez duen globalizazioaren beldurrik.

Gure ondoko urratsa, beste hainbat partaideekin, ikerketa horren aztertzea izanen da. Gero, bakoitzak ekintza zehatz batzuk obratu beharko ditu, nire ustez, bi xede batera eramanez: alde batetik, gure euskararen eta euskal kulturaren indartzea, erakaskuntzaren bidez, eguneroko bizian eta bereziki sormena garatuz, eta abar; eta, bestetik, kultura aniztasuna kontuan hartzea, aldi berean berdina eta bestelakoak elkartzeko gisan. Hau da Batek-Mila programaren xede nagusietarikoa.¶